

Sisäministeriön ja sen hallinnonalan laillisuusvalvontaohje

Ohjeen voimassaoloaika 1.5.2025 – 30.4.2030

Säädöspäätös Suomen perustuslaki 2 §, 68 § (731/1999)

Kohderyhmä Sisäministeriö ja sen hallinnonala

Muuttaa/kumoo SM:n ja sen hallinnonalan laillisuusvalvontaohjeen SMDno-2020-158

Sisällys

Sisäministeriön ja sen hallinnonalan laillisuusvalvontaohje	1
1 Laillisuusvalvonnan tavoitteet ja toiminnan kohdentaminen	3
2 Ohjeen soveltamisala ja valvonnan yhteensovittaminen	3
3 Sisäisen laillisuusvalvonnan oikeudellinen perusta	4
3.1 Perustuslaki	4
3.2 Valtion virkamieslaki	4
3.3 Hallintolaki	4
3.4. Hallinnonalan virastojen ja laitosten valvontaa koskevat säännökset	5
4 Tehtävät ja vastuut	6
4.1 Yleistä	6
4.2 Sisäministeriön osastot ja erilliset yksiköt	6
4.3 Hallinnonalan virastot ja laitokset	7
4.4 Esimiestyö osana laillisuusvalvontaa	8
5 Laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmä	8
6 Valvonnan kohteen oikeusturva ja eri menettelyjen välinen suhde	9
6.1 Esteellisyys laillisuusvalvonta-asioissa	9
6.2 Itsekriminointisuoja	9
6.3 Laillisuusvalvonta ja muut menettelyt	9

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

6.4 Rikosepäily	10
6.5 Virkamiesoikeudelliset asiat	10
6.6 Syrjintä, häirintä tai muu epäasiallinen kohtelu	10
7 Hallintokanteluiden käsittely	11
7.1 Yleistä	11
7.2 Kantelun tekeminen	12
7.3 Kanteluun perehtyminen ja alustava oikeudellinen arvio	12
7.4 Hallintokantelun tutkiminen	13
7.5 Kuuleminen hallintokantelun käsittelyssä	13
7.6 Kanteluratkaisun perusteleminen	14
7.7 Hallintokantelun johdosta ja muussa laillisuusvalvonta-asiassa annettava hallinnollinen ohjaus	15
7.8 Muutoksenhakukielto ja asian tutkiminen uudelleen	15
8 Asiakirjajulkisuus ja salassapito laillisuusvalvonnassa	15
9 Henkilötietojen käsittelyn valvonta ja tietosuojasäännökset	16
10 Vahingonkorvaukset ja lainvastaisen menettelyn hyvittäminen	17
11 Julkisuuden seuranta ja kansalaispalaute	18
11.1 Sosiaalinen media	18
11.2 Kansalaiskirjeet ja tiedustelut	18
12 Tarkastustoiminta	19
12.1 Yleistä	19
12.2 Sisäministeriön laillisuusvalvontatarkastukset hallinnonalan virastoihin	19
13 Laillisuusvalvonnan seuranta ja raportointi	20
13.1 Raportointi virastoissa ja tiedonvaihto laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmässä	20
13.2 Hallinnonalan virastojen laillisuusvalvontakertomukset	20
13.3 Sisäministeriön kertomukset eduskunnan oikeusasiamiehelle, tiedusteluvalvontavaliokunnalle ja tiedusteluvalvontavaltuutetulle	21
14 Ilmoituskanavat	21
14.1 Ilmoittajansuojelulain mukaiset ilmoituskanavat	22
14.2 Eettiset ilmoituskanavat	22

1 Laillisuusvalvonnan tavoitteet ja toiminnan kohdentaminen

Perustuslakiin kirjatun oikeusvaltioperiaatteen mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Sisäisen laillisuusvalvonnan tehtävänä on osaltaan valvoa, että viranomaistoiminta on lainmukaista ja että siinä noudatetaan virkavelvollisuuksia ja ohjeistusta. Laillisuusvalvonnalla on pyrittävä estämään ennalta mahdolliset virheet sekä paljastamaan ja saattamaan asianmukaiseen menettelyyn virheellinen tai lainvastainen toiminta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Sisäinen laillisuusvalvonta ylläpitää ja parantaa viranomaistoiminnan laatua.

Sisäisen laillisuusvalvonnan keskeiset toimintamuodot ovat hallintokanteluiden, kansalaiskirjeiden ja omien aloitteiden käsitteleminen, laillisuusvalvontatarkastukset ja laillisuusvalvonnasta raportointi ministeriön, virastojen ja laitosten johdolle.

Laillisuusvalvontaa on perusteltua kohdentaa tietoperusteisesti jo havaittujen ongelmien, ratkaisukäytännön ja niin sanottujen heikkojen signaalien perusteella.

Sisäinen laillisuusvalvonta ei ole rankaisevaa. Epäiltyyn lainvastaiseen menettelyyn on kuitenkin aina puututtava ja asiaa selvitettävä riittävässä laajuudessa. Tarvittaessa epäilty lainvastainen menettely on saatettava virkamiesoikeudelliseen, rikosoikeudelliseen tai muuhun erikseen säädettyyn menettelyyn arvioitavaksi. Hallinnon sisäisessä laillisuusvalvonnassa ei tehdä esitutkintaa eikä lainkäyttöön kuuluvia toimenpiteitä. Vaikka jokin menettely ei olisikaan nimenomaisten säännösten, määräysten tai ohjeiden vastaista, voidaan siihen puuttua, jos näin voidaan edistää hyvän hallinnon periaatteiden tai perusoikeuksien toteutumista.

Laillisuusvalvonnan kohteena olevien asioiden avoin käsittely ja mahdollisten virheiden myöntäminen ja korjaaviin toimenpiteisiin ryhtyminen lisäävät viranomaistoiminnan uskottavuutta ja luottamusta viranomaistoimintaa kohtaan.

Virkamiesten ja viranomaisten toiminnan tulee olla eettisesti kestävä. Virkamieseetikasta puhuttaessa tarkoitetaan valtion hallinnossa virkamiesten ja viranomaisten arvoja ja periaatteita. Virkamieseetikan periaatteet eivät kuulu varsinaisiin oikeuslähteisiin, mutta ne ovat saaneet ilmauksensa useissa oikeusnormeissa ja -periaatteissa, esimerkiksi hyvässä hallinnossa. Hyvän hallinnon vaatimus kohdistuu viranomaisten toimintaan, mutta käytännössä hyvän hallinnon toteutuminen on usein yksittäisten virkahenkilöiden toiminnan varassa.¹

Ulkoiset laillisuusvalvojat eduskunnan oikeusasiamies, valtioneuvoston oikeuskansleri, tietosuojavaltuutettu, yhdenvertaisuusvaltuutettu, tiedusteluvalvontavaltuutettu ja valtiontalouden tarkastusvirasto kohdistavat sisäministeriön ja sen hallinnonalan toimintaan vuosittain merkittävässä määrin valvontaa. Laillisuusvalvonnan kannalta merkityksellisiä voivat olla myös kansainvälisten valvontaelinten, erityisesti ihmisoikeusvalvontaelinten, ratkaisut ja suositukset. Ulkoisten laillisuusvalvojien ratkaisukäytäntöä ja sisäministeriön hallinnonalaan koskevia kannanottoja on seurattava sekä tarvittaviin täytäntöönpanotoimiin ryhtymistä ohjattava ja valvottava.

2 Ohjeen soveltamisala ja valvonnan yhteensovittaminen

Tämä ohje on laadittu yhteistyössä kohdassa 5 kerrotun laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmän kanssa ja ohjetta sovelletaan sisäministeriön ja sen hallinnonalan laillisuusvalvontaan ja valvonnassa noudatettaviin menettelyihin kaikessa viranomaistoiminnassa.

Ohjeen tarkoituksena on myös antaa hallinnon asiakkaille, muille viranomaisille ja sidosryhmille tietoa laillisuusvalvonnan organisoinnista, toimintatavoista ja sisällöstä ministeriössä sekä hallinnon-alalla.

¹ Virkamieseettinen toimintaohje (2021) Valtiovarainministeriö 07.05.2021

Ohjeen mukainen laillisuusvalvonta on sovittava yhteen sisäministeriön ja sen hallinnonalan muun sisäisen valvonnan, sisäisen tarkastuksen, riskienhallinnan, tiedonhallinnan ja henkilötietojen käsittelyn valvonnan kanssa.

Sisäisestä valvonnasta sisäministeriön hallinnonalalla on annettu 20.1.2020 määräys SMDno-2019-2132. Sisäisen valvonnan määräys täsmentää valtion talousarviolaisia ja –asetuksessa edellytetyjä sisäisen valvonnan toteuttamisen toimintaperiaatteita sisäasiainhallinnossa.

Valvonnan yhteensovittamisen kannalta keskeinen määräys on myös Sisäministeriön kirjanpitoyksikön 5.9.2024 antama taloussääntö (Hallinto | Sisäministeriön julkaisuja 2024:16). Taloussäännössä sisäisellä valvonnalla ja riskienhallinnalla tarkoitetaan viraston toimintaan sisältyvää jatkuvaa talouden, toiminnan ja omaisuuden turvaamisen kontrollia, virheiden ja ei-toivottujen menettelyjen ehkäisemistä, toimintaa koskevien ohjeiden, määräysten ja säädösten noudattamisen ja informaatiojärjestelmien luotettavuuden varmistamista sekä taloudellisuuden edistämistä.

Sisäministeriön hallinnonalan tiedonhallintapolitiikasta 1.7.2020 annettu määräys SMDno-2019-2231 on lainsäädännön ja valtioneuvoston yhteisten normien jälkeen ylin tiedonhallintaa sisäministeriössä ja sen hallinnonalalla ohjaava normi.

Sisäministeriössä on annettu 15.8.2018 määräys tietosuojapolitiikasta (SMDno-2018–859), jossa määritellään tietosuojan vaatimukset, vastuut ja niiden toteuttamisperiaatteet sisäministeriössä ja ministeriön hallinnonalalla.

Valvonnan yhteensovittamisella vältetään päällekkäiset valvonta- ja tarkastustoimenpiteet, käytetään ministeriössä ja hallinnonalalla voimavaroja ja asiantuntemusta tehokkaasti ja mahdollistetaan oikea-aikainen ja kattava puuttuminen havaittaviin epäkohtiin. Valvontatoimenpiteiden rakennetta ja organisointia kannattaa arvioida säännöllisesti ja arvioinnin tueksi on mahdollista laatia myös prosessikaaviot vastuineen.

3 Sisäisen laillisuusvalvonnan oikeudellinen perusta

3.1 Perustuslaki

Suomen perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan kaiken julkisen vallankäytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Suomen perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Suomen perustuslain 68 §:n 1 momentin mukaan kukin ministeriö vastaa toimialallaan hallinnon asianmukaisesta toiminnasta.

Suomen perustuslain 118 §:n 1 momentin mukaan virkamies on vastuussa virkatoimiensa lainmu-
kaisuudesta.

3.2 Valtion virkamieslaki

Valtion virkamieslain (750/1994) 14 §:n mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Virkamiehen on myös noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä. Virkamiehen on käytäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Virkamiehen erityisasemaan kuuluu muita laajempi vastuu työssä tapahtuneista virheistä eli virkavastuu. Virkavastuun yleisinä perusteina ovat perustuslain 2 §:n 3 momentin ja 118 §:n säännökset. Virkavastuun on vakiintuneesti katsottu käsittävän sekä rikosoikeudellisen että vahingonkorvaus-
oikeudellisen vastuun.

3.3 Hallintolaki

Hallintolain (434/2003) tarkoituksena on toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa sekä oikeusturvaa hallintoasioissa. Lain tarkoituksena on myös edistää hallinnon palvelujen laatua ja tuloksellisuutta. Hallintolaissa säädetään hyvän hallinnon perusteista sekä hallintoasiassa noudatettavasta menettelystä.

Hallintolain 6 §:n mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia. (Hallinnon oikeusperiaatteet).

Hallintolaki sisältää säännökset hallintokantelun käsittelystä.

3.4. Hallinnonalan virastojen ja laitosten valvontaa koskevat säännökset

Pelastustoimen järjestämisestä annetun lain (613/2021) 4 §:n mukaan hyvinvointialue vastaa pelastustoimen järjestämisestä alueellaan. Pelastuslain (379/2011) 27 §:n (616/2022) mukaan hyvinvointialue päättää, millä tavoin pelastuslaitos huolehtii alueellaan pelastustoimeen ja pelastustoimintaan kuuluvista tehtävistä.

Sisäministeriö johtaa, ohjaa ja valvoo pelastustointia ja sen palvelujen saatavuutta ja tasoa (laki pelastustoimen järjestämisestä 7 § ja pelastuslaki 23 §). Aluehallintovirasto tukee sisäministeriötä edellä mainituissa tehtävissä. Aluehallintovirastojen pelastustoimen valvonta käsittää muun muassa pelastuslaitosten toiminnasta tehtyjen hallintokanteluiden käsittelyn. Aluehallintovirastojen tehtävänä on myös valvoa, että hyvinvointialueen pelastustoimen palvelutaso on riittävä.

Hätäkeskustoiminnasta annetun lain (692/2010) 3 §:n (438/2023) mukaan hätäkeskuspalveluja tuottaa sisäministeriön alainen Hätäkeskuslaitos. Sisäministeriö ohjaa ja valvoo Hätäkeskuslaitosta. Sisäministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö vastaavat yhteistyössä Hätäkeskuslaitoksen toiminnasta ohjauksesta.

Poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 1 §:n mukaan sisäministeriö vastaa poliisin toimialan ohjauksesta ja valvonnasta sekä erikseen ministeriölle säädettävistä poliisin toimialan tehtävistä. Lain 4 §:n mukaan Poliisihallituksen tehtävänä on suunnitella, kehittää, johtaa ja valvoa poliisitoimintaa ja sen tukitoimintoja alaistensa poliisiyksiköiden osalta.

Salaiseen tiedonhankintaan ja siviilitiedusteluun liittyvistä valvontavastuista säädetään erikseen poliisilain (872/2011) 5 luvun 63 §:ssä ja 5 a luvun 59 §:ssä. Poliisilain 5a luvun 60 §:ssä säädetään siviilitiedustelun ulkoisesta valvonnasta. Salaisten pakkokeinojen käytön valvonnasta säädetään pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 65 §:ssä. Samoin rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) 62 §:ssä säädetään erikseen salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen valvonnasta.

Esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta annetun valtioneuvoston asetuksen (122/2014) 21 §:ssä säädetään salaisen tiedonhankinnan seurannasta. Poliisihallitus asettaa salaisten pakkokeinojen ja salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöä seuraamaan ryhmän, jonka jäseniksi voidaan määrätä Poliisihallituksen, keskusrikospoliisin ja poliisilaitoksen edustajat. Ryhmän jäseneksi kutsutaan sisäministeriön edustaja, suojelupoliisin edustaja, Rajavartiolaitoksen esikunnan nimeämä Rajavartiolaitoksen edustaja, pääesikunnan nimeämä puolustusvoimien edustaja ja Tullin edustaja.²

² Tämän ns. SALPA-ryhmän tehtävänä on mm. toiminnassa ja yhteistyössä havaittujen tai laillisuusvalvonnan kannalta tärkeiden seikkojen käsitteleminen ja raportointi Poliisihallitukselle sekä eduskunnan oikeusasiamiehelle annettavien kertomusten valmistelun yhteensovittaminen.

Laissa tiedustelutoiminnan valvonnasta (121/2019) säädetään tiedustelutoiminnan parlamentaarisesta valvonnasta, jota harjoittaa eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunta ja tiedustelutoiminnan laillisuusvalvonnasta, jota harjoittaa tiedusteluvalvontavaltuutettu.

Tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain (582/2019) 24 §:ssä säädetään tietoliikennetiedustelun valvonnasta sisäasiainhallinnossa. Tuossa laissa tarkoitettua tiedonhankintaa valvoo suojelupoliisin päällikkö sekä sisäministeriö.

Maahanmuuttovirastosta annetun lain (156/1995) 2 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto käsittelee ja ratkaisee ne ulkomaalaisia ja Suomen kansalaisuutta koskevat asiat, jotka laissa tai sen nojalla säädetään sen tehtäväksi. Maahanmuuttovirasto vastaa kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton käytännön toiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta sekä säilöönottoyksiköiden käytännön toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta.

Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011) annetun lain 8 §:n mukaan vastaanoton ja auttamisjärjestelmän käytännön toiminnan ohjaus, suunnittelu ja valvonta kuuluvat Maahanmuuttovirastolle.

Valtioneuvoston ohjesäännön (262/2003) 15 §:n mukaan sisäministeriön toimialaan kuuluvat Suomen kansalaisuus, kansainvälinen suojelu ja paluumuutto sekä maahanmuuton yleiset edellytykset ja maahanmuuton sääntely lukuun ottamatta työntekijöiden, yrittäjien, harjoittelijoiden, opiskelijoiden ja tutkijoiden maahanmuuttoa, jotka ohjesäännön 21 §:n mukaan kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriön toimialaan. Koska maahanmuuton sääntely ja ohjaus on jaettu kahden ministeriön välillä, vastaa kumpikin ministeriö oman toimialansa osalta ja mukaisesti Maahanmuuttoviraston laillisuusvalvonnasta.

Rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (651/2005) 3 §:n 3 momentin nojalla Rajavartiolaitoksen esikunta valvoo Rajavartiolaitoksen tehtävien asianmukaista suorittamista, ohjaa ja tarkastaa alaistensa hallintoyksiköiden toimintaa sekä suunnittelee ja kehittää Rajavartiolaitoksen toimintaa. Lisäksi Rajavartiolaitoksen esikunta tarkastaa Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 31 a §:n nojalla hallintoyksiköiden sotilaskurinpitoratkaisut vähintään kerran vuodessa sekä suorittaa kyseisen lain 31 §:n 3 momentin nojalla sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (255/2014) 124 §:n 2 momentissa säädetyt kurinpitorangaistusten tarkastukset.

4 Tehtävät ja vastuut

4.1 Yleistä

Jokainen sisäministeriön osasto, erillinen yksikkö ja hallinnonalan virasto ja laitos vastaa omasta laillisuusvalvonnastaan sekä oman toimintansa ja toimialansa laillisuusvalvonnan järjestämisestä.

Laillisuusvalvontatoimenpiteiden asianmukaisesta ja riittävästä dokumentoinnista on huolehdittava. Asiakirjojen käsittelyssä on noudatettava voimassa olevia säännöksiä ja asiakirjahallinnon ohjeistusta. Asiakirjat on ohjeistuksen mukaisesti rekisteröitävä ja osastolle, yksikölle, virastolle ja laitokselle käsiteltäväksi vastuutettuja ja vireillä olevia asioita on seurattava. Asioiden huolellinen kirjaaaminen ja asianhallintajärjestelmien ohjeiden ja määräysten mukainen käyttö vahvistavat ja toteuttavat niin hallinnon asiakkaiden, muiden asianosaisten kuin virkamiestenkin oikeusturvaa.

4.2 Sisäministeriön osastot ja erilliset yksiköt

Sisäministeriön työjärjestyksen 13-17 §:n ja 22 §:n mukaisesti ministeriön osastot ja erilliset yksiköt käsittelevät toimialojensa laillisuusvalvontaa koskevat asiat. Ministeriön osastot ja erilliset yksiköt ohjaavat oman toimialansa laillisuusvalvontaa ja painopiste käytännön toiminnassa ja laillisuusvalvonta-asioiden käsittelyssä on hallinnonalan virastoissa, laitoksissa ja niiden alaisissa toimintayksiköissä.

Osastot ja erilliset yksiköt käsittelevät ministeriössä vireille tulevat omaa toimialaansa koskevat kantelu- ja muut laillisuusvalvonta-asiat, kansalaiskirjeet ja kansalaispalautteen.

Sisäministeriössä käsitellään alaista hallintoa koskevia yksittäisiä hallintokanteluita vain erityisestä syystä. Tällainen erityinen syy voi olla asian luonteesta johtuen esimerkiksi kantelun kohteena olevan virkamiehen virka-asema, esteellisyys, kantelusta ilmenevät viranomaistoimintaan liittyvät rakenteelliset syyt, toimialaohjauksen tarve tai lainsäädännölliset kysymykset. Ministeriössä voidaan käsitellä virastoa koskevia hallintokanteluita myös sillä perusteella, että virasto on suoraan ministeriön alainen päätöksentekoviranomainen.

Ministeriön rajavartio-osasto käsittelee Rajavartiolaitoksen esikuntana hallintokanteluasioita oman laillisuusvalvontamääräyksensä mukaisesti.

Ministeriön kansainvälisten asioiden yksikkö koordinoi sisäministeriössä Euroopan unionin tuomioistuimessa sekä kansainvälisissä tuomioistuimissa ja ihmisoikeusvalvontaelimissä vireillä olevia asioita. Osastot vastaavat näiden asioiden valmistelusta toimialansa osalta ja tarvittaessa yhteistyössä alaisen hallintonsa kanssa.

Ministeriön sisäisen tarkastuksen yksikkö koordinoi virastojen eettisten kanavien kautta ministeriöön siirrettyjen ilmoitusten ja ilmoittajansuojelulain mukaisten ilmoitusten käsittelyä yhdessä hallinto- ja kehittämisosaston henkilöstö- ja oikeusyksikön kanssa. (Katso ohjeen kohta 14 Ilmoituskanavat)

Kahta tai useampaa sisäministeriön hallinnonalan virastoa koskevan kantelun tullessa vireille ministeriössä kantelu vastuutetaan ensisijaisesti sen osaston käsiteltäväksi, jonka toimialaan asia pääosin kuuluu. Vastuuosasto/yksikkö kokoaa muiden osastojen/yksiköiden selvitykset ja lausunnot ja valmistelee ministeriön yhteisen ratkaisun asiassa.

Jos asiaa ei voida tarkoituksenmukaisella tavalla tai asian luonteesta johtuen muusta syystä osoittaa muulle osastolle tai erilliselle yksikölle, se vastuutetaan ministeriön hallinto- ja kehittämisosaston käsiteltäväksi. Asian tullessa vireille ministeriössä on tärkeää, että viipymättä osastojen ja yksiköiden kesken sovitaan, kenen valmisteluvastuulle asia kuuluu.

Ministeriön kansliapäällikköä on informoitava ylimmille laillisuusvalvojoille sisäministeriöstä annettavista lausunnoista ja selvityksistä ja kansliapäällikölle on varattava oikea-aikaisesti mahdollisuus osallistua asian valmisteluun ja ratkaisemiseen.

Sisäministeriön työjärjestyksen 18 §:n 1 momentin 18 kohdan mukaan hallinto- ja kehittämisosasto vastaa ministeriötä tai ministeriön virkamiehiä koskevien kanteluiden käsittelystä, ellei asia kuulu muulle osastolle tai erilliselle yksikölle.

Sisäministeriön työjärjestyksen 18 §:n 1 momentin 19 kohdan mukaan hallinto- ja kehittämisosasto vastaa ministeriön ja hallinnonalan laillisuusvalvonnan yleisestä kehittämisestä ja tukee tarvittaessa osastoja ja erillisiä yksiköitä laillisuusvalvontaan liittyvissä tehtävissä. Hallinto- ja kehittämisosasto avustaa myös ministeriön kirjaamoa laillisuusvalvonta-asioiden käsittelystä.

4.3 Hallinnonalan virastot ja laitokset

Sisäministeriön hallinnonalan virastot ja laitokset vastaavat sisäisestä laillisuusvalvonnastaan siten, kuin siitä on erikseen säädetty, määrätty tai ohjeistettu. Hallinnonalan virastoilla voi olla omaa viraston päällikön vahvistamaa yksityiskohtaisempaa ohjeistusta laillisuusvalvonnasta ja siinä noudatettava menettelystä. Viraston tai laitoksen johto vastaa siitä, että sisäinen laillisuusvalvonta on järjestetty tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Sisäministeriön hallinnonalan virastojen ja laitosten toiminnan luonteessa on eroja, mikä vaikuttaa myös sisäisen laillisuusvalvonnan toimintamuotoihin. Sisäinen laillisuusvalvonta tulee järjestää viraston ja laitoksen toiminnan laadun ja laajuuden edellyttämällä tavalla. Sisäinen laillisuusvalvonta on virastoissa ja laitoksissa järjestettävä siten, että esimiesten toteuttaman laillisuusvalvonnan lisäksi käytetään tarvittaessa erillistä valvontatoimintaa. Valvontatoiminnon tulee toimia viranomaisen toimintayksiköihin nähden mahdollisimman riippumattomasti ja puolueettomasti viranomaisen ylimmän johdon välittömässä ohjauksessa.

Sisäministeriön yhteydessä toimiva Kriisinhallintakeskus on laillisuusvalvontaan liittyvän ohjeistuksen, raportoinnin ja muiden toimien osalta hallinnonalan viraston asemassa.

4.4 Esimiestyö osana laillisuusvalvontaa

Virkamiehen esimies toteuttaa käytännössä työnantajan direktio- eli työnjohto- ja valvontaoikeutta työntekijään. Virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä. Virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Asianmukaisuus edellyttää pääsääntöisesti tehokkuutta, taloudellisuutta, huolellisuutta ja puolueettomuutta.

Lähiesimiehillä on käytännössä parhaat mahdollisuudet havaita epäasiallisia, virheellisiä tai lainvastaisia toimintatapoja ja puuttua niihin nopeasti. Lähiesimiesten on seurattava alaistensa toimintaa ja puututtava välittömästi havaittuihin epäkohtiin, lain, ohjeiden tai hyvän hallinnon tai virkamiestavan vastaiseen toimintaan. Lähiesimiesten on ilmoitettava havaitsemistaan merkittävistä virheistä ja puutteista omille esimiehilleen tai edelleen viraston tai laitoksen johdolle oman organisaationsa käytäntöjen mukaisesti.

Viranomaisen johdon vastuulla on päätöksenteko valvontahavaintojen perusteella tarvittavista toimenpiteistä.

Esimies myös mahdollistaa alaisensa lainmukaisen toiminnan esimerkiksi huolehtimalla alaisen riittävästä perehdyttämisestä, osaamisesta ja jaksamisesta, varmistamalla pääsyn ohjeistukseen ja seuraamalla alaisensa työsuorituksia. Havaittujen puutteiden korjaaminen tehtävien hoidossa kuuluu yleensä lähiesimiehelle.

Lähtökohtana voidaan pitää, että yksittäisen virkamiehen työsuoritukseen puututaan esimiestyön keinoin silloin, kun voidaan arvioida, että kyseessä on puute osaamisessa, kuten ohjeiden tai muiden normien sisältöön liittyvä tietämättömyys tai huolimattomuus, ja voidaan arvioida, että kiinnittämällä huomioita asiaan ja ohjaamalla oikeaan toimintaan, virkamiehen on mahdollista korjata toimintaansa. Kyseeseen voi tällöin tulla suullinen tai kirjallinen huomautus. Huomautuksen antaminen dokumentoidaan viraston ohjeistusta noudattaen vastaisuuden varalle.

Virheellisen toiminnan jatkuessa huomautuksista huolimatta viranomainen voi käynnistää virkamieslain mukaisen varoitusmenettelyn. Vakavissa tapauksissa varoitusmenettely voidaan käynnistää ilman edeltäviä huomautuksia. Jos arvioidaan, että virheellinen toiminta on ollut tietoista tai sillä on tavoiteltu jonkinlaista perusteetonta etua virkamiehelle itselleen tai muulle taholle tai vahinkoa työntajalle tai muulle taholle, tai kyseessä on usean virkamiehen toiminnan muodostama kokonaisuus, tai asia muuten vaatii tapahtumainkulun selvittämistä eri keinoin, voi selvittäminen olla asianmukaista toteuttaa laillisuusvalvontamenettelyssä, ellei asian laadun ja siitä tiedossa olevien seikkojen perusteella kyseeseen tule suoraan rikosilmoitus. (Katso myös ohjeen kohta 6.5 Virkamiesoikeudelliset asiat)

5 Laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmä

Sisäministeriön työjärjestyksen 11 §:n mukaan ministeriössä toimii laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmä, joka

- 1) sovittaa yhteen ministeriön ja hallinnonalan laillisuusvalvontaa
- 2) tukee ministeriön osastoja ja yksiköitä laillisuusvalvonnassa
- 3) tiedottaa ajankohtaisista laillisuusvalvontaa koskevista asioista ja ratkaisukäytännöstä
- 4) tekee esityksiä ja aloitteita laillisuusvalvonnan laadun parantamiseksi
- 5) kehittää laillisuusvalvontaa koskevaa ohjeistusta
- 6) kehittää ja suunnittelee laillisuusvalvojien koulutusta ja koulutusmateriaalia
- 7) seuraa laillisuusvalvontaa ministeriössä ja sen hallinnonalla.

Laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmän nimeää kansliapäällikkö. Hallinto- ja kehittämisosasto valmistelee laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmässä käsiteltävät asiat.

Työryhmässä ovat edustettuina sisäministeriön osastot ja erilliset yksiköt sekä Poliisihallitus, Rajavartiolaitos, Hätäkeskuslaitos, Maahanmuuttovirasto, suojelupoliisi, Kriisinhallintakeskus ja Pelastusopisto.

Työryhmän jäsenet toimivat laillisuusvalvontatehtävistä vastuullisina asiantuntijoina ja ministeriön ja hallinnonalan laillisuusvalvonnan yhteyshenkilöinä omissa organisaatioissaan.

6 Valvonnan kohteen oikeusturva ja eri menettelyjen välinen suhde

6.1 Esteellisyys laillisuusvalvonta-asioissa

Hallintolain 27 §:n mukaan virkamies ei saa osallistua asian käsittelyyn eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, jos hän on esteellinen. Mitä virkamiehen esteellisyydestä säädetään, koskee myös monijäsenisen toimielimen jäsentä ja muuta asian käsittelyyn osallistuvaa sekä tarkastuksen suorittavaa tarkastajaa.

Esteellisyysperusteet on lueteltu hallintolain 28 §:ssä ja sen mukaisesti kysymyksessä voi olla asianosaisjäävi, avustus- ja edustusjäävi, intressijäävi, palvelussuhde- ja toimeksiantojäävi, yhteisöjäävi, ohjaus- ja valvontajäävi tai se, että luottamus virkamiehen puolueettomuuteen muusta erityisestä syystä vaarantuu. Erityisenä syynä voi tulla arvioitavaksi myös ns. esimiesjääviys eli virkamiehen puolueettomuuden vaarantuminen esimiehen esteellisyyden perusteella, jolloin alaisuudesta johtuen virkamies voi tulla esteelliseksi käsittelemään asiaa.

Esteellisyys voi tulla yksittäistapauksessa ratkaistavaksi oma-aloitteisesti tai väitteenvaraisesti. Asia kannattaa aina ottaa esille, jos esteellisyydestä on viitteitä. Esteellisyyden ratkaisee virkamies ja esteellisenä hän jäävää itsensä asian käsittelystä. Sisäisessä laillisuusvalvonnassa käsiteltävänä oleva asia voidaan siirtää esteellisyysyistä toiselle virkamiehelle tai viranomaiselle.

Laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti katsottu, ettei virkamies, johon kantelu tai arvostelu kohdistuu, ole esteellinen antamaan selvitystä omista virkatoimistaan kantelun tutkimista varten. Pelkkä kantelun tekeminen ei myöskään vielä sinänsä tee kantelun kohteena olevaa virkamiestä esteelliseksi käsittelemään ja ratkaisemaan kantelun tehneen henkilön asiaa esimerkiksi esimiehen tai tutkinnanjohtajan roolissa. Esteellisyyden syntymiseen vaaditaan välien kiristyminen tavalla, joka objektiivisesti arvioiden vaarantaa asian puolueettoman käsittelyn.

6.2 Itsekriminointisuoja

Kantelun tai muun laillisuusvalvontatoimen kohteena olevalle virkamiehelle on tarvittaessa ilmoitettava oikeudesta kieltäytyä antamasta selvitystä tai selitystä sellaisesta seikasta, joka saattaisi hänet laillisuusvalvonta-asian käsittelyn vuoksi rikossyytteen vaaraan (syytteenvaaransuoja, itsekriminointisuoja). Tästä tulee ilmoittaa kuultavalle virkamiehelle ymmärrettävästi ja esimerkiksi selvitys/selityspyynnön yhteydessä. Kuultavan virkamiehen on puolestaan ilmoitettava vetoavansa itsekriminointisuojaan, jos hän tällä perusteella kieltäytyy vastaamasta kysymykseen tai antamasta selvitystä.

Vaikka laillisuusvalvontatoimen kohteena oleva virkamies ilmoittaisi kieltäytyvänsä selvityksen antamisesta joiltain osin itsekriminointisuojaansa vedoten, on hän käytännössä kuitenkin velvollinen antamaan selvityksen asian ja virkatoimiensa yleisistä puitteista ja olosuhteista. Virkamiestä tulee tarvittaessa muistuttaa totuudessa pysymisvelvollisuudesta siltä osin, kuin hän vastaa kysymyksiin ja antaa selvitystä.

Perustuslain 111 §:n mukaisen ylimpien laillisuusvalvojien tietojensaantioikeuden on vakiintuneesti katsottu tarkoittavan sitä, että oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin pyytämien selvitysten antaminen on virkatehtävä, jota koskevat yleiset virkavelvollisuudet. Viran asianmukaiseen hoitamiseen taas kuuluu, että annettavat selvitykset ovat paikkansa pitäviä. Tästä poikkeuksen muodostava oikeus olla todistamatta itseään vastaan (itsekriminointisuoja) ei sisällä oikeutta antaa paikkansa pitämättömiä tietoja, vaan kyse on oikeudesta olla vaiti eräissä tilanteissa. Pyydetty selvitys on esitettävä siltä osin, kuin se on syytteen vaaraan joutumatta mahdollista. (Katso myös kohta 7.5 Kuuleminen hallintokantelun käsittelyssä)

6.3 Laillisuusvalvonta ja muut menettelyt

Oikeusturvan kannalta on tärkeää, että sisäiseen laillisuusvalvontaan kuuluvan asian selvittäminen saatetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa erikseen säädettyyn menettelyyn, jos sen käytön

edellytykset täyttyvät. Tällainen menettely on erityisesti rikosasian esitutkinta (erityisinä kysymyksinä poliisirikosasiat ja sotilasrikosasiat) ja asian virkamiesoikeudellinen arviointi. Työyhteisöön liittyvät väitteet syrjinnästä, kiusaamisesta, häirinnästä tai muusta epäasiallisesta käytöksestä kuuluvat työnantajan selvitettäväksi työturvallisuuslain (738/2002) perusteella.

Hallintolain 53 c §:n mukaan kantelun käsittely raukeaa, jos kantelun kohteena oleva teko luonteensa tai vakavuutensa perusteella antaa aihetta ryhtyä toimenpiteisiin muussa laissa säädetyn menettelyn käynnistämiseksi. Näissä tilanteissa kantelun tekijälle tulisi ilmoittaa kanteluasian jättämisestä sillensä asianomaisen muun menettelyn käynnistämisen johdosta. Samaan kokonaisuuteen voi liittyä eri menettelyissä käsiteltäviä asioita. Kantelun käsittelyä voidaan jatkaa siltä osin, kun sitä ei ole aihetta siirtää erikseen säänneltyyn menettelyyn, eli siltä osin kun se ei koske esimerkiksi rikosepäilyä tai kyseessä ei ole työsuojeluasia.

Valvonnan kohteen oikeusturvan kannalta on keskeistä, että laillisuusvalvontatoimenpiteet dokumentoidaan tarkoituksenmukaisella tavalla. Kun laillisuusvalvonta-asia päätetään siirtää muuhun viranomaismenettelyyn, ratkaistaan tapauskohtaisesti, missä laajuudessa hallinnollisessa selvityksessä hankittua aineistoa voidaan luovuttaa edelleen asian käsittelyä jatkavalle toiselle viranomaiselle.

Sisäisen laillisuusvalvonnan tehtäviin kuuluu myös tehdä arvio muussa erikseen säädettyssä menettelyssä päättyneen asian käsittelyn vaatimista muista mahdollisista jatkotoimenpiteistä virastossa.

6.4 Rikosepäily

Sisäisen laillisuusvalvonnan keinoin ei voida selvittää taikka pyrkiä vahvistamaan rikosepäilyä. Jos sisäisen laillisuusvalvonnan tietoon tulee seikkoja, joiden vuoksi on tarpeen arvioida, onko virkamiehen osalta syytä epäillä rikosta, asia on saatettava esitutkintaviranomaisen harkittavaksi.

6.5 Virkamiesoikeudelliset asiat

Sisäisessä laillisuusvalvonnassa voi tulla esille virkamiehen virheellinen menettely tai laiminlyönti, joka johtaa virkamiesoikeudellisten toimenpiteiden harkintaan.

Virkamiesoikeudellisiin toimenpiteisiin kuuluvat valtion virkamieslain mukaiset varoituksen antaminen, virantoimituksesta pidättäminen ja irtisanominen. Valtion virkamieslain 24 §:n mukaan virkamiehelle, joka toimii vastoin virkavelvollisuuksiaan tai laiminlyö niitä, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Virkamieslain 40 §:ssä säädetään virantoimituksesta pidättämisen perusteista. Virkamies voidaan irtisanoa virkamiehestä johtuvasta erityisen painavasta syystä virkamieslain 25 §:n mukaisesti. Poliisissa, Rajavartiolaitoksessa ja Häätäkeskuslaitoksessa on erillissääntelyn mukaisesti kurinpitotoimenä mahdollista käyttää myös määräaikaista virantoimituksesta erottamista. Virkamiehelle annettava suullinen tai kirjallinen huomautus on työnjohdollinen, virkamiehen toimintaa ohjaava ja tarvittaessa korjaava toimenpide.

Virkamiesoikeudellisista toimenpiteistä päättäminen ja niiden suorittaminen ratkaistaan viraston työjärjestyksen mukaan. (Katso myös ohjeen kohta 4.4. Esimiestyö osana laillisuusvalvontaa)

6.6 Syrjintä, häirintä tai muu epäasiallinen kohtelu

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 §:n mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi yhdenvertaisuuslaissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.

Työntekijä tai työnhakija, joka kokee tulleen syrjityksi, voi pyytää työnantajalta selvitystä. Kirjallinen perusteltu selvitys annetaan viraston työjärjestyksen mukaisesti.

Syrjinnästä ja häirinnästä säädetään myös laissa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986). Jos työnantaja jättää puuttumatta työntekijän kokemaan seksuaaliseen tai muuhun sukupuoleen perustuvaan häirintään, on kyseessä tasa-arvolain 8 d §:n (232/2005) mukaisesti kielletty syrjintä.

Työturvallisuuslain 28 §:n mukaan, jos työssä esiintyy työntekijään kohdistuvaa hänen terveydelleen haittaa tai vaaraa aiheuttavaa häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, työnantajan on asiasta tiedon saatuaan käytettävissään olevin keinoin ryhdyttävä toimiin epäkohdan poistamiseksi.

Käytännössä jo työntekijän esille tuoma väite työpaikkakiusaamisesta, häirinnästä tai muusta epäasiallisesta kohtelusta aiheuttaa esimiehelle velvollisuuden selvittää asiaa. Valtioneuvostossa on käytössä varhaisen tuen toimintamalli (VARTU), johon liittyvä ohjeistus on saatavilla valtioneuvoston intranetissä. Hallinnonalan virastoilla on omat ohjeistuksensa.

Laillisuusvalvonta-asiassa esille tulleet häirintää tai epäasiallista kohtelua koskevat väitteet käsitellään erillisessä menettelyssä. Häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua koskevan asian selvittämisen kuuluu ensi sijassa esimiehelle. Häirintää ja muuta epäasiallista kohtelua koskeva väite tulee saattaa väitettyjen toimien kohteena ja väitetyn aiheuttajan esimiesten tietoon ja heidän on selvitettävä asiaa ja tarvittaessa puututtava häirintään tai epäasialliseen käyttäytymiseen. Laillisuusvalvonta-asiassa koskevassa ratkaisussa todetaan, että asiassa esille tulleet häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua koskevat väitteet on saatettu esimiehen tietoon ja kyseisen asian selvittäminen jatkuu erillisenä prosessinaan.

Jos työntekijä on saattanut asian vireille muussa toimivaltaisessa viranomaisessa, asian käsittely etenee kyseisessä viranomaisessa eikä työnantajaviranomaisessa käynnistetä erillistä menettelyä asiassa. Laillisuusvalvonta-asiassa todetaan tarvittaessa asian tila.

7 Hallintokanteluiden käsittely

7.1 Yleistä

Hallintokantelu on yksityisten henkilöiden käytettävissä oleva hallinnon laillisuusvalvonnan keskeinen oikeusturva- ja valvontakeino. Kanteluiden käsittelyä koskevien hallintolain säännösten yhtenä tehtävänä on turvata hallintotoiminnan kohteena olevien asemaa varmistamalla hallinnon mahdollisten virheellisten menettelyjen ja väärinkäytösten asianmukainen tutkinta. Hallintokantelua käsittelevä viranomainen yhtäältä varmistaa valvonnallaan hyvän hallinnon toteutumista kantelun kohteena olevassa asiassa, mutta on samalla myös itse velvollinen noudattamaan hyvän hallinnon vaatimuksia näin toimiessaan.

Hallintolain 8 a luvun mukainen hallintokanteluiden käsittely on laillisuusvalvontaa eikä tarkoituksenmukaisuuden valvontaa.³ Viranomaisella voi kuitenkin olla oikeus arvioida toiminnan tarkoituksenmukaisuutta muiden säännösten tai asemansa johdosta.

Hallintokantelun käsittelyllä tarkoitetaan kaikkia niitä selvityksiä ja toimenpiteitä, joihin valvova viranomainen voi kantelun johdosta ryhtyä.

Hallintolain 23 §:n 1 momentin mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä. Hallintolain mukainen asian käsittelyn viivytyksettömyys tarkoittaa ennen muuta käsittelyn kohtuullista joutuisuutta. Viranomaisen on järjestettävä menettelytapansa niin, että asian sujuva ja ripeä käsittely on mahdollista. Käsittelyaika ei saa olla pidempi kuin riittävän huolellinen ja asianmukainen käsittely kohtuudella edellyttää asian erityispiirteet huomioon ottaen. Selvittävän asian erityispiirteet voivat vaikuttaa hyväksyttävällä tavalla asian käsittelyn keston.

³ Hallintokanteluiden käsittelyn kannalta keskeistä hallintolain 8 a luvun lainvalmisteluaineistoa ovat hallituksen esitys (HE 50/2013 vp) ja hallintovaliokunnan mietintö (HaVM 6/2014 vp).

Viranomaisen on vastattava viivytyksettä asiakkaiden tiedusteluihin kantelun käsittelyn kestosta ja vaiheesta.

Viranomaisen, jolle on erehdyksestä toimitettu asiakirja sen toimivaltaan kuulumattoman asian käsittelemiseksi, on hallintolain 21 §:n perusteella viipymättä siirrettävä asiakirja toimivaltaiseksi katso-malleen viranomaiselle. Siirrosta on ilmoitettava asiakirjan lähettäjälle. Hallintolain 21 §:n mukainen asiakirjan siirto voidaan sisäministeriössä ratkaista ilman esittelyä (VNA sisäministeriöstä 1056/2013, 4 § 3 mom.)

7.2 Kantelun tekeminen

Hallintolain 53 a §:n 1 momentin mukaan viranomaisen, siihen palvelussuhteessa olevan tai muun julkista hallintotehtävää hoitavan lainvastaisesta menettelystä tai velvollisuuden täyttämättä jättä-misestä voi jokainen tehdä hallintokantelun toimintaa valvovalle viranomaiselle. Hallintokantelu ei ole muutoksenhakukeino eikä hallintokantelun tekeminen yksin perusta sen tekijälle hallintolaissa tarkoi-tettua asianosaisasemaa.

Kahta vuotta vanhemmasta asiasta tehtyä hallintokantelua ei tutkita, ellei siihen ole erityistä syytä. Vanhentumisaika ei ole ehdoton. Pääsääntöisesti ei kuitenkaan käsitellä yli viisi vuotta vanhaa asiaa. Tämä vastaa virkarikosten vanhentumiselle rikoslaissa säädettyä vanhentumisaikaa.

Viranomainen on lähtökohtaisesti velvollinen tutkimaan vain kirjallisesti vireille tulleet hallintokante-lut, joissa on mainittu kantelijan nimi, yhteystiedot sekä tarpeelliset tiedot hallintokantelussa tarkoite-tusta asiasta. Kantelun tekijän tulee esittää käsityksensä siitä, millä perusteilla tämä pitää menette-lyä virheellisenä ja mahdollisuuksien mukaan tieto arvostelun kohteena olevan menettelyn tai laimin-lyönnin ajankohdasta. Jos hallintokantelu on riittämättömästi yksilöity, kantelijaa on tarvittaessa oh-jattava täydentämään hallintokantelua.

Nimetön kantelu voidaan ottaa käsiteltäväksi viranomaisaloitteisena asiana, jos siihen katsotaan ole-van aihetta. Viranomainen harkitsee tapauskohtaisesti, otetaanko asia käsiteltäväksi omana aloit-teena tai muutoin valvontatoimivallan nojalla.

Suullinen kantelu voi olla perusteltua hyväksyä tilanteissa, joissa kantelun tekijä ei ilmeisesti sairau-tensa, vammaisuutensa, yhteiskunnallisten taitojensa, elämäntilanteensa tai muun niihin verrattavan syyn vuoksi kykene esittämään asiaansa kirjallisessa muodossa.

Kantelun käsittelykieli ratkaistaan kielilain (423/2003) perusteella. Saamen kielilakia (1086/2003) sovelletaan muun muassa valtion piiri- ja paikallishallinnon viranomaisiin, joiden virka-alueeseen kuuluvat kokonaan tai osittain saamelaisten kotiseutualueeseen kuuluvat kunnat Enontekiö, Inari, Sodankylä ja Utsjoki.

Kielilain 2 §:n 3 momentin mukaan viranomainen voi antaa parempaa kielellistä palvelua kuin kieli-laissa edellytetään. Kyseinen säännös ymmärretään perustuslakivaliokunnan mukaan (PeVM 9/2002 vp) ilmauksena periaatteesta, joka ei ulotu vain suomen ja ruotsin kielen käyttöön, vaan jät-tää viranomaiselle mahdollisuuden ottaa vastaan asiakirjoja ja antaa palvelua myös muilla kielillä, silloin, kun kenenkään oikeudet eivät kärsi tämän johdosta.

7.3 Kanteluun perehtyminen ja alustava oikeudellinen arvio

Kanteluprosessissa on hallintolain esitöiden mukaisesti kaksi osaa: 1. Kanteluun perehtyminen ja alustava oikeudellinen arvio ja 2. Viranomaisen ryhtyminen niihin toimenpiteisiin, joihin se kantelun perusteella katsoo olevan aihetta.

Hallintolain 53 b §:n mukaan valvova viranomainen ryhtyy niihin toimenpiteisiin, joihin se hallintokan-telun perusteella katsoo olevan aihetta. Jos kantelun johdosta ei ole aihetta ryhtyä toimenpiteisiin, siitä tulee viivytyksettä ilmoittaa kantelun tekijälle.

Hallintokantelua käsiteltäessä on noudatettava hyvän hallinnon perusteita ja turvattava niiden henki-löiden oikeudet, joita asia välittömästi koskee. Kanteluasiassa annettavaan ratkaisuun ja sen tiedok-siantoon sovelletaan hallintolain säännöksiä.

Alustavan arvioinnin yhteydessä on tarpeen mukaan selvitettävä, onko asiasta olemassa aikaisempaa ylimpien laillisuusvalvojen tai sisäasiainhallinnon ratkaisua taikka onko asia vireillä toisessa viranomaisessa. Jos viranomaisen tiedossa on, että samaa asiaa koskeva hallintokantelu on vireillä muussa toimivaltaisessa viranomaisessa, tulee erikseen kyseisen viranomaisen kanssa sopia, mikä viranomainen ottaa kantelun ratkaistavakseen.

Kantelijan oikeusturva ei edellytä, että viranomainen tutkii asian, joka on samaan aikaan tuomioistuinten käsiteltävänä tai jossa muutoksenhaku on käynnissä tai johon voi hakea muutosta tai oikaisua. Kantelijaa on tarvittaessa neuvottava ja opastettava hallintolain 8 §:n mukaisesti.

Jos kanteluasia siirretään käsiteltäväksi toiselle viranomaiselle, siirrosta on ilmoitettava kantelijalle. Sisäministeriö voi siirtäessään kanteluasian hallinnonalan virastolle tapauskohtaisesti pyytää tätä lähettämään asiassa annettavasta ratkaisusta tai muista toimenpiteistä tiedon sisäministeriölle.

Kantelun ei lähtökohtaisesti tulisi antaa aihetta enempiin toimenpiteisiin, jos alustavan oikeudellisen kokonaisarvion perusteella ei ole syytä epäillä lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä, joka edellyttäisi puuttumista asiaan. Tämä on syytä ottaa huomioon harkinnassa myös, jos alemman viranomaisen tekemästä kanteluratkaisusta samalla hallinnonalalla kannellaan ylemmälle viranomaiselle.

Hallintokantelun ei tulisi antaa aihetta enempiin toimenpiteisiin myöskään silloin, kun asia ei kuulu valvovan viranomaisen toimivaltaan, kantelu on vanhentunut, asia on vireillä toimivaltaisessa viranomaisessa tai asiassa voidaan hakea muutosta säännönmukaisin muutoksenhakukeinoin. Tällaisen ratkaisun yhteydessä voidaan kantelijalle kuitenkin antaa tarvittaessa ohjausta tai neuvontaa varsinaisten oikeussuojakeinojen käyttämisestä, jos ne ovat edelleen laillisesti kantelijan käytettävissä.

7.4 Hallintokantelun tutkiminen

Viranomainen tutkii toimivaltaansa kuuluvat hallintokantelut, jos on aihetta epäillä, että valvottava on menettänyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä. Viranomainen harkitsee tapauskohtaisesti, millaisia toimenpiteitä yksittäinen kantelu edellyttää.

Asiaa tulee tarkastella erityisesti lain noudattamisen ja oikeusturvan toteutumisen näkökulmasta. Oikeusturvanäkökulma korostuu tilanteissa, joissa kantelun kohteena on tosiasiallinen toiminta, johon ei voi reagoida säännönmukaisin muutoksenhakukeinoin. Viranomaisen tulee harkita, onko kantelun perusteella syytä epäillä jotain sellaista virheellistä menettelyä, jonka johdosta sen tulisi valvontavelvollisuutensa täyttääkseen ryhtyä selvittämään asiaa laajemmin.

7.5 Kuuleminen hallintokantelun käsittelyssä

Kirjallinen kuuleminen on pääsääntö. Kirjallisessa kuulemisessa valvonnan kohteelta pyydetään kirjallinen selvitys. Esimiestä, esimiesvirastoa tai muuta tahoa pyydetään tarvittaessa antamaan asiasta lausuntonsa. Viranomaisen on ennen asian ratkaisemista varattava kantelun kohteelle mahdollisuus antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun, jos on syytä olettaa, että asia saattaa antaa aihetta tämän arvostelemiseen.

Kantelijalta ja kantelun kohteelta voidaan pyytää saatuun selvitykseen vastine. Kantelijan asema korostuu tilanteissa, joissa on kysymys kantelijan omasta asiasta eikä säännönmukaista muutoksenhakumahdollisuutta ole käytettävissä. Myös vastinetta on mahdollista kommentoida, jos viranomainen katsoo sen edistävän hallintokantelun tutkintaa. Hallintokantelua käsittelevä viranomainen voi hankkia asiantuntijalausuntoja ja muita selvityksiä ja lausuntoja.

Kuuleminen voidaan jättää suorittamatta esimerkiksi silloin, jos hallintokantelu voidaan heti todeta aiheettomaksi viranomaisen tietojärjestelmistä tai muusta luotettavasta lähteestä saatavan tiedon perusteella.

Suullisessa kuulemisessa kantelun kohteelta pyydetään henkilökohtaisesti selvitystä. Selvitystä voidaan hankkia myös puhelimitse. Kuulemisesta on tarvittaessa pidettävä pöytäkirjaa, johon merkitään kuulemisen aika, paikka sekä kuulemisen kulku ja sisältö. Suullinen kuuleminen on mahdollista tallentaa teknisellä välineellä. Hyvän hallintotavan mukaisesti teknisestä tallennuksesta tulee ilmoittaa kuultavalle ennen kuulemistä.

Virkamiehellä on velvollisuus antaa tietoja laillisuusvalvontaa suorittavalle virkamiehelle. Ylimpien laillisuusvalvojien tietojensaantioikeus perustuu perustuslakiin ja muiden laillisuusvalvontaa suorittavien virkamiesten valtion virkamieslakiin. Kanteluasiaa käsiteltäessä virkamiehellä on lähtökohtaisesti virkavelvollisuuteen perustuva totuudessa pysymisvelvollisuus ja selvityksessä tulee tuoda esiin kaikki olennainen asiaan liittyvä.

Laillisuusvalvontakäytännössä on katsottu, että virkatoimintaa koskevat väärinkäytösväitteet tulee saada tutkituksi riippumatta viranomaisessa tapahtuneista henkilövaihdoista. Kantelun välittömälle kohteelle on hallintolain 34 §:n mukaisesti varattava tilaisuus tulla kuuluksi, jos on syytä olettaa, että asia saattaa johtaa tämän arvostelemiseen. Kuulemisen laajuus ratkaistaan tapauskohtaisesti. Eläkkeelle tai yksityisen tai toisen viranomaisen palvelukseen siirtyneellä henkilöllä ei ole enää virkavelvollisuutta antaa selvitystä. Kantelun kohteen oikeuksien turvaaminen ei kuitenkaan edellytä, että hänen toimintaansa virassa ei voitaisi arvostella esimerkiksi eläkkeelle siirtymisen jälkeen. Hänen oikeuksiaan turvataan sillä, että hänelle varataan tilaisuus tulla kuuluksi. Virkavastuu viranhoidon aikaisista virkatoimista seuraa henkilöä virasta poistumisen jälkeen. Hallintolain 53 c §:ää annettavasta hallinnollisesta ohjauksesta sovelletaan myös viranomaisen palveluksesta pois siirtyneeseen henkilöön.

7.6 Kanteluratkaisun perusteleminen

Kanteluun tai oma-aloitteisesti tutkittavaksi otettuun asiaan tulee antaa kirjallinen ja perusteltu ratkaisu. Se annetaan tiedoksi sekä kantelijalle että kantelun kohteena olevalle henkilölle. Ratkaisu on annettava asian luonne huomioon ottaen tiedoksi myös kantelun kohteena olevan esimiehelle tai muulle toiminnasta vastuussa olevalle taholle.

Kanteluasiassa annettavan ratkaisun perustelujen laajuus riippuu ratkaisun sisällöstä ja merkityksestä. Laajaa perusteluvelvollisuutta ei ole niissä tapauksissa, joissa alustavan oikeudellisen arvion tai mahdollisesti tehtyjen lisäselvitysten mukaan ei ole kysymys lainvastaisesta tai virheellisestä menettelystä.

Kanteluasiassa annetun ratkaisun perusteluvelvollisuus korostuu ratkaisuisissa, joissa on todettu viranomaisen tai virkamiehen lainvastainen menettely tai laiminlyönti. Tällöin kanteluun annettava päätös tulee perustella hallintolain 45 §:n mukaisesti ilmoittamalla, mitkä selvitykset ja seikat ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset. Ratkaisusta tulee selvästi ilmetä, onko kantelun kohteena oleva toiminut asiassa lainvastaisesti tai muulla tavalla moitittavasti sekä mihin toimenpiteisiin kantelu on mahdollisesti antanut aihetta.

On huomattava, että pelkästään käytettävien säännösten luetteloiminen kanteluratkaisussa ei ole riittävää, vaan kanteluratkaisusta on selkeästi käytävä ilmi, miten kukin säännös soveltuu kantelun kohteena olevaan tapaukseen. Esimerkiksi yleistä viittausta hyvän hallinnon periaatteisiin ei voida pitää riittävänä.

Vaikka lainvastaista menettelyä ei havaittaisikaan, laillisuusvalvonnassa on mahdollista ottaa kantaa perustellumpaan toimintatapaan huomioiden eri näkökulmat.

Asian käsittely voidaan päättää ad acta (a.a. eli arkistoidaan ilman toimenpiteitä) merkinnällä tilanteissa, joissa yhteydenottajalle on jo aikaisemmin vastattu samassa asiassa ja ilmoitettu, että samaa asiaa koskeviin yhteydenottoihin ei enää vastata, jos uudessa yhteydenotossa ei esitetä mitään uutta asiaan vaikuttavaa seikkaa.

Mahdollisuudet asian selvittämiseen kantelumenettelyssä ovat rajalliset erityisesti tilanteissa, joissa asiassa kuultujen henkilöiden lausunnot ovat ristiriitaisia tai näkemykset vastakkaisia. Asiaa ei välttämättä ole mahdollista hallintokantelumenettelyssä ratkaista, jos osapuolten kertomukset ja näkemykset kantelun kohteena olevista tapahtumista täysin eroavat toisistaan. Virkamiehet ovat kuitenkin asemansa perusteella lähtökohtaisesti velvollisia hallintokantelumenettelyssä antamaan totuudenmukaisesti selvitystä omista virkatoimistaan.

Hallintokantelun käsittelyä koskevat säännökset jättävät lain esitöistä ilmenevällä tavalla kantelua käsittelevälle viranomaiselle harkintavaltaa kanteluasian käsittelemisessä ja siinä annettavassa ratkaisussa.

7.7 Hallintokantelun johdosta ja muussa laillisuusvalvonta-asiassa annettava hallinnollinen ohjaus

Hallintolain 53 c §:n mukaan viranomainen voi hallintokanteluasiassa antamassaan ratkaisussa kiinnittää valvottavan huomiota hyvän hallinnon vaatimuksiin tai saattaa tämän tietoon käsityksensä lain mukaisesta menettelystä. Jos tätä ei asian kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat huomioon ottaen pidetä riittävänä, valvottavalle voidaan antaa huomautus, jollei kantelun kohteena oleva teko luonteensa tai vakavuutensa perusteella anna aihetta ryhtyä toimenpiteisiin muussa laissa säädetyn menettelyn käynnistämiseksi. Jos asiassa käynnistetään jokin muu menettely, kantelun käsittely raukeaa.

Hallinnollisen ohjauksen keinot on tarkoitettu käytettäväksi suhteellisuusperiaatteen mukaisesti ja toisensa poissulkevasti. Hallinnollisessa ohjauksessa voidaan käyttää myös säädettyä lievempiä ohjauksen muotoja, kuten käsityksen ilmaisemista valvonnan kohteena olevan toiminnan asianmukaisuudesta.

Viranomaisen omana aloitteena käsiteltäväksi ottamissa laillisuusvalvonta-asioissa on mahdollista antaa hallinnollista ohjausta hallintolain 53 c §:n mukaisesti. Hallinnollista ohjausta voidaan käyttää myös laillisuusvalvontatarkastuksilla yhtenä keinona pyrkiä korjaamaan valvottavan tahon toiminnassa havaittuja puutteita tai epäkohtia.

7.8 Muutoksenhakukielto ja asian tutkiminen uudelleen

Hallintolain 53 d §:n mukaan hallintokanteluasiassa annettuun ratkaisuun ei saa hakea muutosta valittamalla ja tästä on mainittava ratkaisussa.

Kanteluratkaisulla ei voi muuttaa tai kumota hallintokantelun kohteena olevaa hallintotoimintaa tai päätöstä. Valvontaviranomainen ei voi välittömästi korjata viranomaistoiminnassa havaitsemiaan virheitä, eikä se voi yleensä edellyttää hallintokantelun kohdetta toimimaan tietyllä tavalla. Kanteluratkaisussa ei päätetä sitovasti kantelijan edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta.

Viranomaisen kanteluasiassa antama ratkaisu ei saa oikeusvoimaa. Kantelua ei kuitenkaan tutkita uudelleen, ellei kantelija esitä sellaisia uusia seikkoja tai perusteita, joiden johdosta asia on syytä ottaa uudelleen tutkittavaksi.

8 Asiakirjajulkisuus ja salassapito laillisuusvalvonnassa

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslaki, 621/1999) tavoitteena on muun muassa viranomaistoiminnan avoimuus ja hyvä tiedonhallintatapa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä sekä oikeuksiaan ja etujaan. Viranomaisten asiakirjat ovat julkisia ja jokaisella on pyynnöstä oikeus saada niistä tieto, ellei laissa toisin säädetä. Pääosin kirjallisena tapahtuvan menettelyn takia toiminnan avoimuus kantelu- ja muissa laillisuusvalvonta-asioissa toteutuu ensisijaisesti asiakirjajulkisuuden kautta.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan kanteluasiakirjat ovat ennen asian ratkaisua salassa pidettäviä, jos tiedon antaminen niistä vaikeuttaisi asian selvittämistä tai ilman painavaa syytä olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä asiaan osalliselle. Säännöksen sisältämästä julkisuusolettamasta seuraa, että asiakirjojen salassapito on harkittava tapauskohtaisesti. Kantelun tai muun valvonta-asian yhteydessä asiakirjat voivat olla osin tai kokonaan salassa pidettäviä muidenkin julkisuuslain 24 §:n 1 momentin kohtien tai muiden säännösten nojalla. Salassapidon kannalta viranomaisen omana aloitteena tutkittavaksi ottamat asiat voidaan rinnastaa tämän säännöksen mukaisiin kanteluasiakirjoihin.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 15 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat asiakirjat, jotka sisältävät tietoa viranomaisen tehtäväksi säädetystä tarkastuksesta tai muusta valvontatoimeen liittyvästä seikasta, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi valvonnan tai sen tarkoituksen toteutumisen tai ilman painavaa syytä olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa asiaan osalliselle.

Sisäministeriön hallinnonalalla kantelu- tai muussa valvonta-asiassa saatetaan käsitellä asiakirjoja, jotka ovat salassa pidettäviä esimerkiksi julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohtien (poliisi ja muu esitutkintaviranomainen ja rikoksia koskevat tiedot), 5 kohdan (taktiset ja tekniset menetelmät ja suunnitelmat), 7 kohdan (turvajärjestelyt), 8 kohdan (varautuminen, väestönsuojelu, turvallisuustutkinta, uhrien oikeudet, muisto tai läheiset), 9 kohdan (valtion turvallisuus) 24 kohdan (kansainvälinen suojelu, maahantulon edellytykset, oleskeluoikeus, kansalaisuus), 25 kohdan (sosiaalihuollon asiakkuus, terveystiedot), 26 kohdan (rikosasiassa yksityiselämään liittyvät arkaluonteiset tiedot), 31 kohdan (salassa pidettävät yhteystiedot) tai 32 kohdan (henkilökohtaiset olot) nojalla.

Koska kantelun voi tehdä kuka tahansa - myös kantelun kohteena olevaan asiaan nähden ulkopuolinen henkilö - ei kanteluratkaisua salassapitosäännösten takia kaikissa tapauksissa voida kokonaisuudessaan antaa kantelijalle. Tuolloin kantelijalle annettava vastaus on laadittava niin, ettei siitä käy ilmi lain mukaan salassa pidettäviä tietoja. Laillisuusvalvonnassa tulee ottaa huomioon se, että salassapidon kannalta sivullisia ovat myös henkilöt, joiden työtehtäviin asian käsittely ei viranomaisessa kuulu.

Julkisuuslain 29 § mahdollistaa salassa pidettävien tietojen vaihdon viranomaisten välillä. Viranomainen voi antaa toiselle viranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta, jos 1) tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty; 2) se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa; 3) asiakirja on tarpeen käsiteltäessä ennakkotietoa, ennakkoratkaisua, viranomaisen päätöksestä tehtyä muutoksenhakua taikka toimenpiteestä tehdyn kantelun tai alustusasian taikka kansainväliselle lainkäyttö- tai tutkintaelimelle tehdyn valituksen käsittelemiseksi tai 4) tieto on tarpeen viranomaiseen kohdistuvan yksittäisen valvonta- tai tarkastustehtävän suorittamiseksi.

Kanteluasioissa ja viranomaisten omissa aloitteissa myös salassa pidettäviä tietoja voidaan käsitellä hallinnonalan sisällä. Sisäisellä laillisuusvalvonnalla on oikeus saada tietoja ja asiakirjoja hallinnonalan sisällä vaihtovelvollisuuden ja salassapidon estämättä.

Ylimpien laillisuusvalvojien ja erityisvaltuutettujen tiedonsaantioikeudesta on säädetty erikseen.

9 Henkilötietojen käsittelyn valvonta ja tietosuoja säännökset

Euroopan unionin yleinen tietosuoja-asetus on henkilötietojen käsittelyn yleissäädos, jota kansallinen tietosuojalaki (1050/2018) täsmentää ja täydentää. Sisäministeriön hallinnonalalla tulee sovellettavaksi myös laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä (1054/2018, *rikosasioiden tietosuojalaki*), jolla on pantu kansallisesti täytäntöön ns. rikosasioiden tietosuojadirektiivi. Lisäksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa, Rajavartiolaitoksessa, pelastustoimessa, hätäkeskustoiminnassa sekä maahanmuuton toimialalla on omaa erityislainsäädäntöä.

Henkilötietojen käsittelyn laajuus ja merkittävyys sisäministeriön hallinnonalalla sekä operatiivisessa että hallinnollisessa toiminnassa on huomattava. Henkilötietojen käsittelyn valvonta on tästä syystä perinteisesti ollut yksi sisäministeriön laillisuusvalvonnan painopisteistä.

Toimialojen sekä virastojen ja laitosten johto vastaa oman toimialansa, virastonsa tai vastuualueensa tietosuojasta, tietosujalainsäädännön asettamien velvoitteiden toteutumisesta ja tietosuojaan liittyvästä osaamisesta. Esimiesten tehtävänä on tukea ja ohjata alaisiaan ja varmistaa, että heidän vastuualueeseensa sisältyvät tietosuojavelvoitteet suoritetaan asianmukaisesti.

Tietosuoja-asetuksen 37 artiklan mukaan muun viranomaisen ja julkishallinnon elimen kuin lainkäyttötehtäviään hoitavan tuomioistuimen on nimitettävä tietosuojavastaava. Myös rikosasioiden tietosujalain 38 §:ssä edellytetään tietosuojavastaavan nimeämistä. Näin ollen sekä sisäministeriö että kaikki hallinnonalan virastot ovat velvollisia omissa organisaatioissaan nimittämään tietosuojavastaavan. Tietosuoja-asetuksessa ja rikosasioiden tietosujalaissa asetetaan vaatimuksia tietosujavastaavan asemalle ja määritetään tietosujavastaavan tehtävät. Rekisterinpitäjän on varmistettava, että tietosujavastaava otetaan asianmukaisesti ja riittävän ajoissa mukaan henkilötietojen käsittelyä koskevien kysymysten käsittelyyn ja tietosujavastaavalla on käytettävissään riittävät resurssit. Lisäksi tietosuoja-asetuksen mukaan tulee varmistaa tietosujavastaavan aseman riippumattomuus ja raportointimahdollisuudet suoraan ylimmälle johdolle.

Tietosuojavastaava toimii myös oman organisaationsa ensisijaisena yhteyspisteenä valvontaviranomaisena toimivaan Tietosuojavaltuutettuun ja huolehtii valvontaviranomaisten kanssa tehtävästä yhteistyöstä.

Tietosuojavastaava organisaatiossa ei poista viranomaisen oman sisäisen laillisuusvalvonnan asiantuntemuksen tarvetta henkilötietojen käsittelyn valvonnassa. Laillisuusvalvonta omalta osaltaan tukee ja valvoo tietosuojalainsäädännön noudattamista, ja tietosuojavastaavan ja laillisuusvalvonnan tehtävät tulee nähdä toisiaan täydentävinä toimintoina. Laillisuusvalvonnassa havaittuihin henkilötietojen käsittelyyn liittyvissä kysymyksissä on organisaation tietosuojavastaava otettava mukaan asian selvittelyyn mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta tietosuojavastaava voi asianmukaisesti suorittaa velvollisuutensa ja tehtävänsä.

On myös suositeltavaa ja perusteltua, että ministeriössä ja hallinnonalan virastoissa ja laitoksissa tietosuojasäännösten noudattamisen seuranta ja valvonta (esimerkiksi lokitarkastukset, osoitusvelvollisuuden toteutumisen seuranta, henkilöstön osaamisen varmistaminen) suunnitellaan ja mahdollisuuksien mukaan myös toteutetaan yhteistyössä laillisuusvalvontatoiminnon ja tietosuojavastaavien kanssa.

Sisäministeriö on asettanut tietosuojan yhteistyöryhmän (VN/3107/2022) koordinoimaan, kehittämään ja linjaamaan tietosuojalainsäädännön edellyttämiä tietosuojatoimia sisäministeriön hallinnonalalla. Yhteistyöryhmässä on edustajat kaikilta ministeriön osastoilta ja erillisistä yksiköistä sekä hallinnonalan virastoista.

Sisäministeriössä on annettu 15.8.2018 määräys tietosuojapolitiikasta (SMDno-2018–859), jossa määritellään tietosuojan vaatimukset, vastuut ja niiden toteuttamisperiaatteet sisäministeriössä ja ministeriön hallinnonalalla. Tietosuojapolitiikka pitäytyy yleisemmällä tasolla, ja sitä voidaan tarkentaa erillisillä määräyksillä ja ohjeilla.

10 Vahingonkorvaukset ja lainvastaisen menettelyn hyvittäminen

Valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain (978/2014) mukaan valtion viranomaisten aiheuttamien vahinkojen korvaamista on keskitetty Valtiokonttoriin. Lakia sovelletaan valtioon kohdistuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn silloin, kun vaatimus tai kanne perustuu valtion viranomaisen virheeseen tai laiminlyöntiin tai toimintaan, josta valtio vastaa tahallisuudesta tai huolimattomuudesta riippumatta. Lakia ei kuitenkaan sovelleta sopimukseen, valtion palvelussuhteeseen taikka julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin (1397/2016) perustuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn.

Sisäministeriön hallinnonalalla valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain soveltamisalan ulkopuolelle on jätetty niiden esine- ja taloudellista vahinkoa koskevien korvausvaatimusten käsitteleminen, joissa vaatimus kohdistuu poliisin tai Rajavartiolaitoksen toiminnassa aiheutuneeksi väitettyyn vahinkoon.

Sisäministeriö ja hallinnonalan viranomaiset käsittelevät niiden toimivaltaan kuuluvat vahingonkorvausvaatimukset. Vahingonkorvausvaatimuksen ratkaisemiseksi käsittelevä viranomainen voi pyytää tarvittavia selvityksiä. Jos asiaa käsittelevä viranomainen havaitsee asiassa menettelyn valtion vahingonkorvausvelvollisuuden perustavalla tavalla, on vahingonkorvausvaatimuksen riidaton määrä maksettava vaatimuksen esittäjälle. Ratkaisun on kaikissa tapauksissa oltava kirjallinen ja perusteltu. Siinä on ilmoitettava, että vaatimuksen esittäjällä on mahdollisuus nostaa asiassa vahingonkorvauskanne Suomen valtiota vastaan niiltä osin, kuin tämän vaatimuksiin ei ole suostuttu.

Kantelu- tai muiden laillisuusvalvonta-asioiden yhteydessä saattaa tulla esiin tilanteita, joissa valvonnan viranomaisen on syytä arvioida, tulisiko laillisuusvalvonta-asiassa havaittu loukkaus korvata rahallisesti tai hyvittää muilla tavoin. Aineeton hyvitys voi olla esimerkiksi pahoittelu tai anteeksipyyntö. Korvauksen oma-aloitteista maksamisesta tai loukkauksen muuta hyvittämistä on harkittava erityisesti tilanteissa, joissa viranomainen on toiminut selkeästi lain vastaisesti tai jossa on loukattu perus- ja ihmisoikeuksin suojattuja oikeushyviä. Mikäli valvova viranomainen harkitsee loukkauksen rahallisen hyvityksen olevan perusteltua, se voi tehdä asiasta hyvitysesityksen Valtiokonttorille.

Eduskunnan oikeusasiamiehen ja valtioneuvoston oikeuskanslerin ratkaisukäytännöstä on saatavissa tarkempaa tietoa siitä, minkälaisissa tilanteissa ylimmät laillisuusvalvojat ovat tehneet hyvitysesityksiä viranomaisille.⁴

Korkeimman oikeuden oikeuskäytännössä on pidetty kärsimyksen korvaamista mahdollisena perus- ja ihmisoikeusmyönteisen tulkinnan avulla myös ilman nimenomaisen säännöksen tukea, kunhan vahingonkorvausvastuulle on riittävä oikeudellinen peruste.

11 Julkisuuden seuranta ja kansalaispalaute

Sisäiseen laillisuusvalvontaan kuuluu myös viranomaisen oma-aloitteinen julkisuudessa viranomaista kohtaan esitetyn arvostelun seuranta ja eri kanavien kautta saatavan kansalaispalautteen huomioon ottaminen. Julkisuuden seurannassa ensisijainen toimija on ministeriön ja hallinnonalan viraston tai laitoksen viestintä, jolla on parhaat mahdollisuudet välittää havaintoja ja tietoja myös laillisuusvalvonnalle.

Julkisuudessa esitettyyn arvosteluun ja kansalaispalautteeseen on tarvittaessa reagoitava. Arvostelu ja palaute voivat antaa aihetta esimerkiksi asian tarkempaan selvittämiseen laillisuusvalvonnassa omana aloitteena, palautteeseen vastaamiseen tai toimintatapojen kehittämiseen.

11.1 Sosiaalinen media

Sisäministeriö ja sen hallinnonalan virastot toimivat aktiivisesti useissa eri sosiaalisen median kanavissa. Sosiaalinen media tarjoaa hyviä kanavia kansalaisten kanssa käytävään vuorovaikutukseen ja keskusteluun sekä edistää muun muassa hallinnon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Sosiaalisen median avulla voidaan tavoittaa kansalaiset laajasti ja nopeasti. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvan toiminnan on kuitenkin oltava vastuullista ja myös sosiaalisessa mediassa viranomaisten toimintaa sitovat yleiset hallintotoimintaan sovellettavat säännöt, kuten hallinnon yleisperiaatteet.⁵

Viranomaisella on velvollisuus ilmoittaa asiointiin tarkoitetuista yhteystiedoista ja asiointiosoitteesta. Sosiaalinen media ei ole niin sanottu virallinen asiointikanava vaan sosiaalisen median käyttö on tarkoitettu pääasiassa viranomaisten tai yksittäisten asiantuntijavirkamiesten viestintään ja siinä yhteydessä käytävään keskusteluun.⁶

11.2 Kansalaiskirjeet ja tiedustelut

Kansalaiskirjeellä tarkoitetaan sellaista asiakirjaa, jossa kansalainen ilmaisee viranomaiselle mielipiteensä, tiedustelunsa tai muun vastaavan yhteydenottonsa ilman, että kirjoitus sisältää hallintokanteluksi katsottavaa viranomaisen arvostelua. Kantelun ja kansalaiskirjeen raja arvioidaan tarvittaessa tapauskohtaisesti.

Hallintolain 8 §:n mukaisesti viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Neuvonta on maksutonta. Jos asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, sen on pyrittävä opastamaan asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen. Hallintolain 8 §:n perusteluissa todetaan, että säännös ei velvoita viranomaista vastaamaan laajoihin ja yleisluontoisiin tiedusteluihin (HE 72/2002 vp).

⁴ Myös perustuslakivaliokunta (PeVM 12/2010 vp) on pitänyt oikeusasiamiehen esityksen tekemistä asian sopimiseksi ja hyvityksestä selvissä tapauksissa perusteltuna kansalaisen pääsemiseksi oikeuksiinsa, sovinnollisen ratkaisun löytymiseksi ja turhien oikeusriitojen välttämiseksi.

⁵ Valtion virkamieseettinen neuvottelukunta on antanut suosituksen Virkamies sosiaalisessa mediassa (VM050:00/2014).

⁶ Esimerkiksi hallintokantelun tekeminen viranomaisen toiminnasta kuitenkin edellyttää yhteydenottoa kirjaamoon, sähköpostin lähettämistä tai viranomaisen verkkosivuillaan tarjoaman kantelulomakkeen käyttöä.

Laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti todettu hallintolaissa säädettyyn hyvän hallintotavan mukaiseen viranomaismenettelyyn kuuluvan, että viranomaisen toimialaan ja tehtäviin liittyviin asianmukaisiin tiedusteluihin vastataan kohtuullisessa ajassa. Viranomaisella on harkintavaltaa, miten ja millä tarkkuudella erilaisiin tiedusteluihin vastataan.

Mikäli kansalaiskirje on luonteeltaan sellainen, että se on lähetty viranomaiselle vain tiedoksi tai mikäli kirje pitää sisällään mielipiteen ilmaisun tai muun kannanoton, johon kirjoittajan ei viestin sisällön perusteella voida olettaa odottavan vastausta, asian käsittely voidaan päättää erillistä vastausta antamatta ad acta merkinnällä. Myöskään täysin yksilöimättömiin, epäasiallisiin tai häiritsemistarkoituksessa lähetettyihin kansalaiskirjeisiin ei tarvitse antaa vastausta. Asian käsittely voidaan päättää myös ad acta (a.a. eli arkistoidaan ilman toimenpiteitä) merkinnällä tilanteissa, joissa yhteydenotajalle on jo aikaisemmin samassa asiassa mahdollisesti useitakin kertoja vastattu ja hänelle on ilmoitettu, että tätä samaa asiaa koskeviin yhteydenottoihin ei enää vastata vaan yhteydenotot arkistoidaan ilman toimenpiteitä.

12 Tarkastustoiminta

12.1 Yleistä

Sisäministeriön ja sen hallinnonalan virastojen on tarkastettava säännöllisesti toimintansa lainmukaisuutta. Tarkastustoiminnan tarkoituksena on yhtenä keskeisenä laillisuusvalvonnan muotona varmistaa, että sisäministeriön ja sen hallinnonalan toiminta on lainmukaista ja oikeudellisesti laadukasta.

Tarkastustoiminnan avulla sisäministeriö toteuttaa sille perustuslain 68 §:ssä säädettyä ohjaus- ja valvontatehtävää. Tarkastustoiminnan kohteena olevat tahot voivat tarkastustoiminnan tuloksena kehittää toimintaansa ja parantaa toimintansa laatua.

Hallinnonalan virastot järjestävät niiden alaisen hallinnon tarkastamisen tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Hallinnonalan virastot laativat muun muassa laillisuusvalvonnassa tunnistettuihin riskeihin ja tehtyihin havaintoihin perustuvan tarkastussuunnitelman seuraavalle vuodelle. Suunnitelmaa käsitellään sisäministeriön ja viraston välisessä tulosneuvottelussa. Suunnitelman tulee sisältää ainakin tarkastustoiminnan painopisteet ja siinä voidaan esittää toiminnot, joihin tarkastustoiminta suunnataan.

Viraston vahvistettu tarkastussuunnitelma toimitetaan tiedoksi tulosohejauksesta vastaavalle ministeriön osastolle tai erilliselle yksikölle.

12.2 Sisäministeriön laillisuusvalvontatarkastukset hallinnonalan virastoihin

Sisäministeriön osastot ja erilliset yksiköt suunnittelevat vuosittain omalla toimialallaan ministeriön suorittamat laillisuusvalvontatarkastukset alaiseen hallintoon. Suunnitelmaan kirjataan tarkastusaikataulu ja tarkastettavat asiaryhmät.

Laillisuusvalvontatarkastuksella on tarkastuksen kohteeksi valittujen aiheiden lisäksi suositeltavaa käsitellä myös viraston laillisuusvalvonnan organisointia, voimavaroja ja muita ajankohtaisia asioita. Tarkastusten aiheet kannattaa rajata tarkoituksenmukaisella tavalla, niin että tarkastuskohteet on mahdollista käsitellä ja tarkastukset dokumentoida riittävän perusteellisesti. Laillisuusvalvontatarkastus virastoon tai laitokseen voidaan myös toteuttaa yhteistyössä ministeriön eri osastojen ja erillisten yksiköiden asiantuntijoiden kanssa. Suositeltavaa on, että myös osaston tai erillisen yksikön päällikötason virkamiehiä on mukana laillisuusvalvontatarkastuksissa.

Laillisuusvalvontatarkastuksista laaditaan tarkastuskertomus, jossa yksilöidään tarkastukseen osallistuneet virkamiehet ja heidän roolinsa, tarkastuksen ajankohta, tarkastuskohteet, tehdyt havainnot ja annetut toimenpidesuosituksset. Tarkastuskertomus on lähtökohtaisesti julkinen asiakirja, mutta siihen voi sisältyä salassa pidettäviä osuuksia tai liitteitä. Tarkastuskertomuksen valmistelun yhteydessä tarkastuksen kohteelle varataan mahdollisuus antaa lausuntonsa laadittavasta kertomuksesta.

Laillisuusvalvontatarkastusten tarkastuskertomukset toimitetaan tiedoksi hallinto- ja kehittämisosaston henkilöstö- ja oikeusyksikköön.

13 Laillisuusvalvonnan seuranta ja raportointi

13.1 Raportointi virastoissa ja tiedonvaihto laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmässä

Laillisuusvalvonnan seurannan ja raportoinnin tarkoituksena sisäministeriössä ja hallinnonalalla on tuottaa johtamisen kannalta merkityksellistä tilannekuvatietoa organisaatiosta, kehittää riskiperusteista ennakointia ja tähän perustuvaa toiminnan suuntaamista sekä tukea muutostilanteissa oikeiden toimintatapojen muodostumista.

Raportointia ja seurantaa toteutetaan sisäministeriön ja hallinnonalan välisellä säännöllisellä tiedonvaihdolla ja laillisuusvalvonnan tietojen käsittelyllä johtamisjärjestelmässä. Keskeinen osa tiedonvaihtoa on hallinnonalan viraston sisäinen seuranta ja havaittuihin poikkeamiin liittyvä riskiperustainen arviointi, jonka perusteella viraston johto välittää tarpeellisen tiedon sisäministeriöön. Laillisuusvalvontaan liittyviä asioita on mahdollista käsitellä Sisäasianhallinnon tulosohtausmallin (STOM-malli) mukaisissa kuukausikokouksissa viraston päällikön ja sen tulosohtauksesta vastaavan osaston tai erillisyyksikön päällikön välillä. Viraston laillisuusvalvontatoimi voi valmistella asian päälliköiden kuukausikokoukseen yhteistyössä tulosohtausosaston tai erillisyyksikön laillisuusvalvonnasta vastaavan virkamiehen kanssa.

Laillisuusvalvonnan tilannekuvan muodostamiseksi ja poikkeamien havaitsemiseksi viraston on mahdollisuuksien mukaan syytä seurata ainakin seuraavia asioita, joissa havaitut merkitykselliset poikkeamat tuodaan esille kuukausikokouksessa:

- vireille tulleet kantelut ja muut laillisuusvalvonta-asiat
- ratkaisutoimintaa tai operatiivista toimintaa uudella tavalla ohjaavat tai muuttavat merkittävät ratkaisut: oikeuskäytäntö, viranomaisohjeet, ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisut
- toimintaympäristön muutokset, joihin liittyy riskejä oikeiden toimintatapojen muodostamisessa (esimerkiksi lainsäädäntö-, tietojärjestelmä- tai organisaatiomuutokset)

Sisäministeriön laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmän kokouksissa vaihdetaan säännöllisesti tietoja, joilla voi olla merkitystä laillisuusvalvonnan tai muutoin toiminnan kehittämisen sekä ennakoitavissa olevien, oikeiden toimintatapojen muodostumiseen liittyvien riskien kannalta. Kukin virasto ja laitos arvioi tietojen luovuttamisen mahdollisuuden ja laajuuden asiaa koskevan salassapitosäätelyn kannalta. Pääsääntöisesti tiedonvaihto laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmässä tapahtuu ilman tarvetta luovuttaa henkilötietoja tai salassa pidettäviä tietoja.

Sisäministeriön ja hallinnonalan laillisuusvalvonnan tilannekuvaa ja katsauksia laillisuusvalvonta-asioihin käsitellään säännöllisesti sisäministeriön kansliapäällikön johtoryhmässä. Hallinto- ja kehittämisosaston henkilöstö- ja oikeusyksikkö kokoaa katsaukset yhdessä laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmän kanssa. Laillisuusvalvonta-asioita voidaan myös tapauskohtaisesti viedä kansliapäällikön johtoryhmän käsittelyyn.

Sisäministeriön kansainvälisten asioiden yksikkö raportoi erikseen ministeriön johdolle kansainvälisissä lainkäyttö- ja valvontaelimissä vireillä olevista asioista sisäministeriön toimialalla.

13.2 Hallinnonalan virastojen laillisuusvalvontakertomukset

Hallinnonalan virastot toimittavat oman laillisuusvalvontakertomuksensa sisäministeriöön ohjaukseltaan vastaavalle osastolle tai yksikölle vuosittain helmi-maaliskuun aikana.

Laillisuusvalvontakertomus hallinnonalan virastoissa sisältää soveltuvien osien seuraavat asiakokonaisuudet:

1) Laillisuusvalvonta/tarkastussuunnitelmat ja niiden toteutuminen

- yhteenveto kertomusvuoden tarkastustoiminnasta ja keskeisimmät valvontahavainnot

2) Hallintokantelut ja omat aloitteet

- uusien (vireille tulleiden) kantelujen lukumäärä,
- ratkaistujen kanteluiden määrä ja tutkittujen kantelujen aiheet (tilastointi viranomaisen toimintaa tarkoituksenmukaisesti kuvaavalla tavalla), ja
- yhteenveto toimenpiteistä

3) Virkamiesoikeudelliset asiat

- käsiteltyjen tapausten lukumäärä,
- uusien (vireillä tulleiden) tapausten lukumäärä,
- käsiteltyjen tapausten aiheet (tilastointi viranomaisen toimintaa tarkoituksen mukaisesti kuvaavalla tavalla), ja
- yhteenveto toimenpiteistä

4) Vahingonkorvaukset ja hyvitykset

- vaatimusten lukumäärä,
- vaatimusten aiheet (tilastointi viranomaisen toimintaa tarkoituksen mukaisesti kuvaavalla tavalla),
- maksetut korvaukset ja hyvitykset (euroa), ja
- maksetut oikeudenkäyntikulut ja asianajokustannukset (euroa)

5) Kansalaispalautteen huomioon ottaminen

- kertomusvuoden aikana viranomaiselle eri kanavien kautta saapuneiden kansalaiskirjeiden ja muun kansalaispalautteen keskeisimmät aiheet ja lukumäärätiedot

6) Eettiset ilmoitukset ja ilmoittajansuojelulain mukaiset ilmoitukset

- ilmoitusten lukumäärä ja keskeisimmät aiheet
- muut havainnot ilmoituskanavien käytöstä

13.3 Sisäministeriön kertomukset eduskunnan oikeusasiamiehelle, tiedusteluvalvontavaliokunnalle ja tiedusteluvalvontavaltuutetulle

Sisäministeriön poliisiosasto antaa eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain valtioneuvoston esittämistä, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta annetun asetuksen (122/2014) 22 §:n mukaisen kertomuksen poliisin salaisesta tiedonhankinnasta ja valvonnasta sekä todistajansuojeluohjelmasta annetun lain (88/2015) 14 §:n 3 momentissa mainitun Poliisihallituksen todistajansuojelua koskevan valvontaraportin todistajansuojeluohjelmasta omine havaintoineen.

Rajavartiolaitoksen esikunta, joka samalla toimii sisäministeriön rajavartio-osastona, antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen sekä niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta.

Sisäministeriön kansallisen turvallisuuden yksikkö antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle, tiedusteluvalvontavaliokunnalle ja tiedusteluvalvontavaltuutetulle lakisääteiset kertomukset tiedustelumenetelmien ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta. Kansallisen turvallisuuden yksikkö antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen salaisten tiedonhankintakeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta suojelupoliisissa.

14 Ilmoituskanavat

14.1 Ilmoittajansuojelulain mukaiset ilmoituskanavat

Laki Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta (1171/2022) tuli voimaan 1.1.2023 ja lain mukaiset ilmoituskanavat tuli ottaa käyttöön 1.4.2023 mennessä. Sisäministeriöllä ja hallinnonalan virastoilla on ilmoittajansuojelulain 10 §:n mukaisesti velvollisuus perustaa ilmoituskanava. Valtioneuvoston kanslia on perustanut ministeriöiden yhteisen sisäisen ilmoituskanavan, johon on pääsy ministeriöiden palveluksessa olevilla.

Ilmoittajansuojelu antaa suojan eräiden väärinkäytösten ilmoittajille. Ilmoittaja on henkilö, joka työnsä yhteydessä havaitsee Euroopan unionin tai kansallisen oikeuden rikkomista esimerkiksi julkisissa hankinnoissa, rahoituspalveluissa, elintarvikkeiden turvallisuudessa tai kuluttajansuojassa ja tekee siitä ilmoituksen ilmoituskanavaan. Väärinkäytöksistä ilmoittaminen on tärkeää yleiseen etuun kohdistuvien uhkien ja vakavien haittojen ennaltaehkäisemiseksi.

Ilmoittajansuojelun avulla ilmoittajat voivat ilmoittaa väärinkäytöksistä turvallisesti ja siten, että heidän henkilöllisyytensä on suojattu. Tieto ilmoittajan henkilöllisyydestä on salassa pidettävä tieto myös ilmoituksen jatkokäsittelyssä.

Oikeuskanslerinvirasto toimii ilmoittajansuojelun keskitettynä ulkoisena ilmoituskanavana.

Oikeuskanslerinvirasto siirtää ilmoituksen toimivaltaiselle viranomaiselle eikä itse tutki ilmoituksia. Toimivaltainen viranomainen on viranomainen, jonka tehtäväksi väärinkäytösten valvonta ja niitä koskevien ilmoitusten käsittely lainsäädännön mukaan kuuluu.

Sisäministeriö on nimennyt ilmoittajansuojelulain tarkoittamiksi ilmoitusten käsittelystä vastaaviksi henkilöiksi virkamiehet sisäisen tarkastuksen yksiköstä sekä hallinto- ja kehittämisosaston henkilöstö- ja oikeusyksiköstä.⁷

14.2 Eettiset ilmoituskanavat

Hallinnonalan virastot voivat ottaa käyttöön oman sisäisen niin sanotun eettisen ilmoituskanavan ja oman päätöksensä mukaisesti ottaa tällaisen kanavan kautta käsittelyyn myös nimettömiä ilmoituksia.⁸ Eettisen kanavan käytöllä on mahdollista parantaa laillisuusvalvonnan tilannekuvaa.

Eettisen kanavan kautta tulevat ilmoitukset ovat rinnastettavissa muulla tavoin viranomaisessa käsiteltäväksi tuleviin asioihin kuten hallintokanteluihin, kansalaiskirjeisiin tai palautteeseen. Kukin virasto tai laitos määrittelee itse oman eettisen kanavansa toimintaperiaatteet ja vastuuhenkilöt. Viraston päällikköä koskevat ilmoitukset on mahdollista tapauskohtaisesti siirtää sisäministeriössä käsiteltäväksi.

Eettisen ilmoituskanavan kautta tulevien ilmoitusten käsittelyssä on otettava huomioon, että ilmoittajansuojelulain säännökset ja niiden antama suoja eivät sovellu eettisen kanavan kautta tulevien ilmoitusten käsittelyyn. Eettisen kanavan kautta tulevien ilmoitusten luonne viranomaisen asiakirjana on arvioitava tapauskohtaisesti samoin kuin julkisuuslain säännösten soveltaminen ilmoituksiin.

⁷ Samat nimetyt henkilöt käsittelevät hallinnonalan virastoista ministeriöön siirretyt eettiset ilmoitukset yhdessä virastoa ohjaavan osaston kanssa.

⁸ Esimerkiksi poliisihallinnossa on sisäinen ilmoituskanava, jonka kautta on mahdollista ilmoittaa kaikesta sellaisesta epäilystä hallinnon sisäisestä säännösten vastaisesta tai epäeettisestä toiminnasta, joka aiheuttaa tai voi aiheuttaa riskejä tai haittoja organisaatiolle tai sen maineelle.

Kansliapäällikkö

Matti Sarasmaa

Hallintolakimies

Tiina Mantere

Liitteet

-

Jakelu

Sisäministeriön osastot, erilliset yksiköt ja hallinnonalan virastot ja laitokset

Tiedoksi

Eduskunnan oikeusasiamies
Valtioneuvoston oikeuskansleri
Tietosuojavaltuutettu
Tiedusteluvalvontavaltuutettu
Yhdenvertaisuusvaltuutettu
Valtiontalouden tarkastusvirasto